

نایک^۱ و تعهد به پایداری زیست محیطی در عمل

طیبه خارستانی
دانشجوی کارشناسی طراحی صنعتی
پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران

چکیده:

هدف از این مقاله ترسیم گام‌های رو به جلوی متعددی است که نایک در حوزه‌ی پایداری برداشته است. این عملیات‌ها، فرآیندهای تولید و یا فعالیتهای مدیریتی نیستند که مورد بررسی قرار می‌گیرند، بلکه برخی از شیوه‌هایی که نایک در تلاش برای کاهش اثرات منفی زیست محیطی و افزایش آگاهی در مورد مسئولیتهای پایداری خود اتخاذ نموده است، مورد توجه و بحث قرار می‌گیرد.

کلید واژه‌ها:

نایک، پایداری زیست محیطی^۲، طراحی پایدار^۳

(تصویر ۱)

مقدمه:

تجاری مسئولانه که در رشد سودآور و پایدار سهیم هستند، از

نام تجاری نایک حفاظت کرده و آن را تقویت نماییم». نایک بر این مسئله تأکید دارد که اقدامات مسئولیت شرکتی نباید مجزا از فعالیت‌های کاری و تجاری باشند، بلکه بایستی به‌طور کامل با هم یکپارچه گردند.

بدین منظور جهت حمایت فعالانه از بیانیه‌ی مأموریت مسئولیت شرکتی خود، اقدامات ابتکاری را به اجرا درآورده است. در ادامه برخی از آن موارد مورد بررسی قرار می‌گیرند.

طراحی برای محیط زیست

نخست در سال ۱۹۹۷ نایک به همکاری با سازمان گام طبیعی (TNS)؛ پرداخت. گام طبیعی چهارچوبی است که بر مبنای علوم طبیعی رهنمودی را برای شرکت‌ها، جوامع، افراد و مؤسسات دولتی جهت حرکت در مسیر توسعه‌ی پایدار ارائه می‌نماید. در سال ۱۹۹۸ نایک چهارچوب گام طبیعی را به عنوان اساس برنامه‌ها و اهداف پایداری در شرکت خود اتخاذ کرد.

همچنین در سال ۱۹۹۸ برای تعیین ترکیبات شیمیایی محصولاتش شروع به همکاری با شرکت MBDC^۱ نمود. مواد و فرآورده‌هایی که برای تولید کفش‌هایشان مورد استفاده قرار می‌گیرند، برای تعیین تأثیرات زیست‌محیطی آن‌ها مورد

امروزه گزارش‌دهی در مورد مسئولیت شرکتی اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده است. نایک بر این باور است که تعهد قوی در شرکت، به استفاده از ورزش به عنوان ابزاری برای ایجاد تغییر مثبت، تلاشی است که برای خود این شرکت نیز مفید خواهد بود. امروزه تیم‌های طراحی محصول در نایک بر ایجاد محصولاتی نوآورانه و پایدار تمرکز دارند.

پس از آن که علیه نایک به خاطر شرایط کاری نامناسبی که در آن‌ها محصولاتش تولید می‌شوند، اعلام جرم گردید، نایک به‌طور ناخواسته خود را در خطر شناخته شدن به عنوان نقض‌کننده حقوق کاری یافت. در نتیجه در سال ۲۰۰۵ نایک در گزارش مسئولیت شرکتی خود (مربوط به اقدامات سال ۲۰۰۴) فهرست کاملی از کارخانه‌های تولید محصولاتش را منتشر نمود. نایک اولین شرکت در صنعت جهانی کفش و پوشاک می‌باشد که به انتشار این‌گونه اطلاعات در گزارش خود دست زد.

بیانیه‌ی مأموریت مسئولیت شرکتی در نایک در سال ۲۰۰۱ چنین بود:

«شهروند شرکتی نوآور و الهام‌بخشی باشیم در جهانی که شرکت‌مان در آن فعالیت می‌کند. ما در تلاشیم که از طریق اقدامات

تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند، سپس از نتایج حاصله برای تدوین برنامه‌ای جهت حذف تمامی مواد شیمیایی خطرناک از فرآیندهای تولید آن استفاده شد. این اقدام، پیش برنده‌ی گام‌های بعدی نایک به سمت یک مدل پایدار کسب و کار بود. در گزارش مسئولیت شرکتی نایک در سال مالی ۲۰۰۱ چهار هدف بلندمدت بیان شده است. نایک قصد دارد تا پایان سال ۲۰۱۰ به موارد زیر نائل گردد:

- حذف کامل مفهوم پس‌مانده در طراحی محصول، از طریق استفاده از مواد، انرژی و منابعی که به سهولت قابل بازیافت، احیاء و جذب در طبیعت هستند.

- حذف کامل عناصری که برای سلامت انسان یا سیستم‌های طبیعی مضر می‌باشند.

- بستن حلقه^۱ و پذیرفتن مسئولیت کامل محصولاتش در تمام مراحل چرخه‌ی عمر آن‌ها، از جمله خاتمه‌ی عمر مفید محصول زمانی که مصرف‌کنندگان آن را دور می‌اندازند.

- توسعه‌ی ساختارهای مالی برای پیش برد نظارت بر محصول در مراحل طراحی، مهندسی و تولید و همچنین ایجاد مدل‌های مالی جدیدی که هزینه‌ی کامل انجام کسب و کار را منعکس می‌نمایند.

در گزارش سال ۲۰۰۴، نایک این اهداف بلند مدت را در بیانیه‌ای جامع به عنوان هدف زیست محیطی اصلی خود چنین بیان کرد: «تولید محصولاتی نوآورانه و پایدار». این رویکرد جدید، پایداری را در تمامی عملیات‌های شرکت یکپارچه نمود و به عنوان دستورالعملی در تمامی مراحل چرخه‌ی عمر محصولات نایک عمل می‌نماید.

اقدامات زیر شواهدی هستند بر تعهد نایک به اهداف بیان شده:

- نایک تعداد پوشال‌های کاغذ را در جعبه‌های کفشش از پنج ورق به یک کاهش داد.

- جعبه‌های کفش، ۱۰٪ از مواد بازیافتی تولید می‌شوند. وزن آن‌ها ۱۰٪ کاهش یافته است. دیگر هیچ‌گونه مواد چسبنده‌ای در آن‌ها به کار برده نمی‌شود و از جوهرهای سازگار با محیط زیست استفاده می‌شود.

- آن‌ها امکان استفاده از کیف‌ها را به جای جعبه‌ها بررسی

می‌کنند. کیف‌هایی که از پارچه، چغندر، نشاسته‌ی ذرت یا سایر مواد ارگانیک قابل تجزیه ساخته می‌شوند.

- نایک در نظر دارد که تا سال ۲۰۱۰ در تمامی پوشاک‌های نخ‌اش حداقل به اندازه‌ی ۵٪ از پنبه‌هایی که به‌طور ارگانیک کشت شده است، استفاده نماید.

- استفاده از چسب‌های تولید شده از آب به جای چسب‌های تولید شده از نفت در اکثر مدل‌های کفش، که در نتیجه‌ی آن ۱/۶ میلیون گالن حلال در سال (۴/۵ میلیون دلار) صرفه‌جویی می‌شود. نایک این‌گونه ابداعات را در اختیار رقبای خود نیز قرار داد تا استفاده از مواد پایدار را در صنعت کفش ترویج نماید.

- دیگر در هیچ‌یک از کفش‌های نایک از ماده‌ی پلاستیکی سمی PVC استفاده نمی‌شود. اگرچه هنوز در برخی از پوشاک‌های نایک از جوهرهایی که دارای PVC هستند، استفاده می‌کنند. نایک در تلاش است با همکاری تأمین‌کنندگان جایگزین‌هایی را برای آن‌ها شناسایی نماید.

- نایک در حال توسعه‌ی راه حلی جایگزین برای فرآیند دباغی چرم است. در حال حاضر این صنعت از موادی سمی و غیرپایدار استفاده می‌نماید. نایک در تلاش است تا ماده‌ای قابل ترکیب را به عنوان جایگزین آن مواد سمی بیابد. این اقدام می‌تواند صنایع زیادی را متحول نماید، زیرا دباغی چرم در تولید محصولات زیادی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- تیم جهانی طراحی کفش مسئول توسعه‌ی طیفی از کفش‌های ورزشی شد که قابل خرید، بادوام و به سهولت قابل تولید باشند. در نتیجه صندلی با استفاده از فوم‌های تزریقی تولید شد که فرآیند تولید آن فرآیندی تک ماده‌ای و سریع می‌باشد. این فرآیند در عمل بدون ضایعات بود، هیچ‌گونه PVC در آن استفاده نگردید. این صندل‌ها به‌طور بومی و با استفاده از موادی که از همان جامعه‌ی بومی تأمین می‌شدند تولید شدند.

- برنامه‌های بازیافت ضایعات در نایک شامل طرح بستن حلقه در استفاده از مواد می‌باشد. بدین ترتیب ضایعات کارخانه در یک محصول جمع‌آوری شده و برای استفاده در تولید محصولی دیگر مورد پردازش مجدد قرار می‌گیرد.

- نایک اخیراً خط تولید کفش‌های جدیدی را به راه انداخته

تعهدات به تغییرات آب و هوایی

نایک متعهد شده است که انتشار گازهای گلخانه‌ای را در کلیه عملیات‌هایش در سطح جهان کاهش دهد. همان‌طور که در گزارش مسئولیت شرکتی سال ۲۰۰۱ آمده است، اهداف نایک عبارت بودند از:

کاهش انتشارات گاز دی‌اکسیدکربن حاصله از سفرهای کاری و تسهیلات و خدمات متعلق به نایک تا سال ۲۰۰۵ به میزان ۱۳٪ کمتر از سال ۱۹۹۸؛ از طریق پیگیری پروژه‌های صرفه‌جویی در مصرف انرژی و خریداری نمودن انرژی‌های سبز.

– تعیین یک سری استانداردها و حداقل‌ها برای عملیات‌های تولیدی پوشاک و کفشی که برعهده‌ی پیمانکاران نایک است، تا پایان سال ۲۰۰۳.

– بررسی کل زنجیره‌ی تأمین نایک از بسته‌بندی گرفته تا شیوه‌های مختلف حمل‌ونقل، به منظور یافتن فرصت‌هایی جهت بهبود کارآیی لجستیک^۱ و کاهش گازهای گلخانه‌ای حاصل از آن.

– حذف کامل استفاده از SF₄ (یک نوع گاز گلخانه‌ای) تا پایان سال ۲۰۰۳.

آن‌ها هم اکنون در بیشتر کفش‌هایشان به جای SF₄، از گاز نیتروژن استفاده می‌کنند.

نتیجه:

موقعیت نایک به عنوان یک شرکت غول‌پیکر جهانی، بدین

است. در این خط زیره‌ی کفش‌ها از ضایعات بازیافت شده‌ی کارخانه تولید شده و هیچ‌گونه مواد چسبنده‌ای در آن به کار برده نمی‌شود. این باعث می‌شود که جداسازی و بازیافت کفش‌ها در پایان عمر آن‌ها آسان گردد. در این خط محصول جدید ۲۰٪ کمتر از سایر محصولات نایک از حلال‌ها استفاده می‌گردد. مواد اولیه از محلی به فاصله‌ی ۲۰۰ مایلی کارخانه تأمین می‌شوند، در نتیجه انرژی بسیار کمتری برای حمل و نقل صرف می‌شود و خود طراحی به طور قابل توجهی ضایعات مواد را کاهش می‌دهد.

نایک به همه جا می‌رود^۲

با در نظر گرفتن فلسفه‌ی گهواره تا گهواره^۳ در مورد ضایعات، نایک به بررسی این پرداخت که چگونه می‌تواند مسئولیت بیشتری در قبال پایان عمر محصولاتش ایفا نماید. به همین منظور برنامه‌ی خلاقانه‌ای با نام نایک به همه جا می‌رود را، در سال ۱۹۹۳ آغاز نمود.

آن‌ها به جمع‌آوری کفش‌های ورزشی استفاده شده پرداختند. آن‌ها را به مواد تشکیل‌دهنده‌شان تجزیه کردند و آن مواد را بازیافت نمودند. سپس نایک از مواد بازیافتی حاصله برای تولید پوشش سطوح مکان‌های ورزشی استفاده نمود.

این برنامه باعث گردید که بیش از ۱۶ میلیون جفت کفش از زباله‌دانی‌ها نجات پیدا کنند و بیش از ۱۷۰ پوشش برای سطوح زمین‌های بازی و زمین‌های ورزشی در سرتاسر جهان برای جوامع محلی تأمین شود.

(تصویر ۲)

معناست که تصمیمات آن می‌تواند تأثیرات زیادی داشته باشد. وقتی که در نایک تصمیماتی براساس اصول طراحی پایدار گرفته می‌شود، این تصمیم بر انتخاب‌ها و گزینه‌های بعدی در تمام زنجیره‌ی تأمین آن نیز تأثیر مثبت خواهد داشت. با استفاده از مواد چسبنده‌ی تولید شده از آب به جای مواد چسبنده‌ی تولید شده از نفت، کل صنایع مربوطه دچار دگرگونی شده‌اند. همچنین تصمیم نایک برای افزایش درصد استفاده از پنبه‌هایی که به‌طور ارگانیک تولید می‌شوند در لباس‌هایشان، باعث رشد این صنعت شده و تأثیر چشم‌گیری بر فعالیت‌های کشاورزی در سرتاسر جهان خواهد گذاشت.

اقدامات صورت گرفته توسط نایک نشان می‌دهند که شرکت‌ها می‌توانند، گام‌های اثربخشی جهت ترویج پایداری زیست‌محیطی و اجتماعی بردارند، که به نوبه‌ی خود تضمین‌کننده‌ی بقای بلند مدت اقتصادی آن‌ها نیز می‌باشد.

بر اساس موردکاوی نایک می‌توان اقدام زیر را جهت فعالیت پایدارتر در یک شرکت پیشنهاد نمود:

- پایداری را به‌طور مستقیم در بیانیه‌های چشم‌انداز و مأموریت شرکت خود وارد نمایید. این مسئله نیازمند و تضمین‌کننده‌ی تعهد مدیران ارشد سازمان است.

- تا حد ممکن شفاف عمل نمایید. در نتیجه کاربران و صاحبان منفعت شما می‌دانند که شما چه اقداماتی انجام می‌دهید و به چه دلیل. از آن‌ها دعوت کنید تا درمورد چالش‌هایی که با آن‌ها روبه‌رو هستید با هم گفت‌وگو نمایید.
- به کارکنانتان برای آشنایی با مفاهیم مرتبط با پایداری آموزش دهید.
- در طراحی محصول، تولید و استفاده، استفاده‌ی مجدد از مواد، چشم‌انداز گهواره تا گهواره و چرخه‌ی عمر را در پیش بگیرید. تا حد ممکن از هم‌افزایی‌های میان محصولات در طراحی و تولید استفاده نمایید، مثلاً ضایعات یک فرایند را به عنوان منابع ورودی فرایند دیگر به کار ببرید.
- مواد سمی را از محصولات خود حذف کنید و جایگزین‌هایی طبیعی و غیرسمی برای آن‌ها بیابید.
- بسته‌بندی‌های غیرضروری را حذف کنید و میزان هرآن چه را که ضروری به نظر می‌رسد کاهش دهید و تا حد ممکن از مواد قابل بازیافت استفاده کنید.
- مصرف انرژی را کاهش دهید و تا حد ممکن از منابع انرژی تجدیدپذیر استفاده نمایید.
- اصول پایداری را در تمام زنجیره‌ی تأمین خود وارد نمایید. به

(تصویر ۳)

(تصویر ۴)

دنبال تأمین کنندگانی باشید که ارزش‌ها و فعالیت‌های آن‌ها بر مبنای جامع‌ی محلی و بومی. اصول پایدار می‌باشد و برای آن‌ها استانداردهایی تعیین نمایید. - شرایط کاری را بهبود بخشید. - با شرکای محلی برای یافتن راه‌حلهایی نوآورانه همکاری کنید. مثلاً یافتن راه‌حلهایی برای تأمین مواد مورد نیاز در محلی که در آن‌ها فعالیت می‌کنید بیابید. - شیوه‌های خلاقانه و سخاوتمندانه را برای توجه به جوامع

most? , Basic book, New York.
2. Karl-Henrik Robèrt. The Natural Step Story.
3. McDonough, w., & Braungart, M, (2002), Cradle to cradle, North Point Press, New York.
4. Nattrass, B., Altomare, M, (2002), Dancing With the tiger, New Society, British Colombia.

7. Nike Go Places
8. Cradle-To-Cradle
9. Logistic
10. Life-Cycle

1. Hollender, J., & Fenichell, S, (2004), What matter

منابع:

1. Nike
2. Environmental Sustainability
3. Sustainable Design
4. The Natural Step
5. McDonough Braungart Design Chemistry
6. Close The Loop

پی‌نوشت: